

TERVEENÄ TYÖELÄMÄÄN

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN PROJEKTI

RAPORTTI VUODELTA 2011

Hyria

TERVEENÄ TYÖELÄMÄÄN

Ehkäisevän päihdetyön projekti II asteen oppilaitoksissa

Jarno Saarinen
projektipäällikkö
Elämäni Sankari ry

puh. 040 596 8615
jarno.saarinen@sankarit.net

16.1.2012

SISÄLLYS

1	PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET	2
2	PROJEKTIN TOTEUTTAJATAHOT	5
2.1	PROJEKTIRYHMÄN JÄSENET	5
3	PROJEKTIN TOIMINNOT VUONNA 2011.....	6
3.1	HYVINVOINTIKYSELYT.....	6
3.2	RYHMÄINTERVENTIOT.....	7
3.3	TILAISUUDET OPPILAITOSTEN HENKILÖKUNNILLE JA VANHEMMILLE	9
3.4	TAPAHTUMAT	10
3.5	TUTKIMUS.....	11
3.6	TUPAKASTA IRTAUTUMISRYHMÄ	12
4	PROJEKTIN AIKANA KERÄTTY Kvantitatiivinen tieto	13
5	RISKIEN HALLINTA JA PROJEKTIN ARVIOINTI	15
6	LIITTEET	17

1 Projektin tausta ja tavoitteet

”Terveenä työelämään” – projekti vastaa ehkäisevän päihdetyön tarpeeseen ammatillisissa oppilaitoksissa ja sen avulla luodaan ja kuvataan toimiva terveyttä edistävä ehkäisevän päihdetyön toimintamalli ammatillisiin oppilaitoksiin.

Projekti sisältää ehkäisevän päihdetyön toimintoja ammattiin opiskeleville ja heidän vanhemmilleen, sekä oppilaitosten henkilökunnalle. Projektin aikana luotava toimintamalli integroidaan osaksi oppilaitosten terveystiedon opetusta.

Projektin taustalla on Elämäni Sankari ry:n ja Lappeenrannan kaupungin vuosina 2006–2008 toteuttama ”Valitsen itse” – ehkäisevän päihdetyön hanke peruskoulussa, jonka avulla luotiin ehkäisevän päihdetyön toimintamalli peruskouluihin.

Projektin tavoitteena on:

- luoda ammatilliseen oppilaitokseen integroitu ehkäisevän päihdetyön toimintamalli
- ehkäistä ja vähentää ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden haitallista päihteen käyttöä
- lisätä palvelujärjestelmän ja opiskelijoiden, omaiset mukaan lukien, valmiuksia varhaisessa puuttumisessa sekä avun / tuen piiriin hakeutumisessa
- edistää opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia

Tavoitteiden täyttymisen osalta realiteetti on se, että terveyseroja ei laajassa mielessä kavenneta yksittäisillä ryhmäinterventioilla tai projektilla. Tällaiseen muutokseen tarvitaan laajempia poliittisia päätöksiä, jotka jakavat ja kohdentavat resursseja. Projekti on osaltaan lisäämässä päättäjien tietoisuutta ratkaisua vaativista ongelmista ja toivottavasti käynnistämässä prosesseja, jotka lopulta johtavat rakenteellisiin uudelleenarviointeihin.

Taulukko 1: Toimintojen vaikutukset

Projektin toiminta	Oletettu muutosmekanismi	Oletettu muutos	Tavoiteltu vaikutus
Ryhmäinterventiot	Päihdekasvatus ja ehkäisevä toiminta luonteva osa nuorten opiskelua	Muutokset nuorten asenteissa ja arvoissa Keskustelun herääminen	Päihteiden käytön väheneminen Nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistuminen
Oppilaitosten henkilökuntien valmennusprosessit	Opiskelijoiden kanssa tekemisissä olevien aikuisten tietotaito vahvistuu Oppilaitosten henkilökunta saa tukea päihdetyöhön Syntyy oppilaitosten toimintatapoihin sopivia toimintamalleja ehkäisevään päihdetyöhön	Muutokset oppilaitosten terveystiedon opetuksessa ja ehkäisevässä päihdetyössä Päihdeohjelman soveltaminen käytäntöön	Ehkäisevä päihdetyö integroituu toimintasuunnitelmiin Varhainen puuttuminen Huolen puheeksiotto
Vanhempainillat	Opiskelijoiden vanhempien tietotaito vahvistuu Vanhemmuutta tuetaan	Muutokset aikuisten asenteissa ja kasvattajaroolissa Muutokset vanhempien ja oppilaitosten yhteistyössä	Päihteiden käytön väheneminen Nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistuminen
Liikuntatapahtumat	Opiskelijoilla päihdeettömiä vapaa-ajanvieton mahdollisuuksia Ryhmäytymistä tuetaan	Yhteisöllisyys vahvistuu	Päihteiden käytön väheneminen Nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistuminen

Taulukko 2: Terveenä Työelämään - projektin vaikutusten arviointi taulukkona (IVA-analyysi)

Vaikutukset	1. Ammatillisen oppilaitoksen palvelut	2. Terveenä Työelämään - projekti	3. Yhteistoimintamalli ja yhteiset palvelut TOIMENPIDESUOSITUS
Opiskelija	<ul style="list-style-type: none"> • Terveystieto • Opiskelijaterveydenhuolto • Opiskelijahuoltoryhmä • Kuraattori • Oppilaitoksen päihdeohjelma • Oppilaskunta • Erilaisia tapahtumia • Palveluihin ohjaamista ja tukea • Palveluilla julkisen sektorin identiteetti 	<ul style="list-style-type: none"> • Ehkäisevän päihdetyön erityisosaaminen laatukriteereihin sidottuna yksilö- ja yhteisötasolla • Substanssi • Menetelmät • Projektiasiantuntijuus • Palvelu ei profiloitu julkisen sektorin palveluksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ammatillisen oppilaitoksen palvelut täydentyvät ehkäisevän päihdetyön osalta (terveyden edistäminen ja hyvinvointi ml.) • Ehkäisevän päihdetyön strukturoitu toimintamalli säästää ja tehostaa resurssien käyttöä • Kouluterveyskysely (THL) jalkautuu tehokkaasti kaikille sidosryhmille • Preventiivisen työn tuella hoitollisen työn tarve vähenee paikallisesti • Alueellinen yhteistyö tehostuu • Vahvistaa yhteenkuuluvuutta

			ja alueen identiteettiä
Alaikäisten opiskelijoiden vanhemmat ja/tai huoltajat	<ul style="list-style-type: none"> Tiedon saaminen (neuvonta ym.) yksilö- ja yhteisötaso Yhteistyömalli: koti - oppilaitos 	<ul style="list-style-type: none"> Tiedon saaminen yhteisötasolla profiloituneena terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, ehkäisevän päihdetyön laatu-kriteereihin sidottuna 	<ul style="list-style-type: none"> Vanhemmat ja huoltajat tavoitetaan yhteisötasolla Perheen varhainen tukeminen sekä palveluihin ohjaaminen tehostuvat Ehkäisevä päihdetyö tehostuu
Ammatillisen oppilaitoksen henkilökunta	<ul style="list-style-type: none"> Päihdeohjelma Koulutus Työterveyshuolto 	<ul style="list-style-type: none"> Ehkäisevän päihdetyön erityisosaaminen EPT-koulutus- ja valmennusohjelmien substanssi EPT-materiaalit 	<ul style="list-style-type: none"> Päihdeohjelman tehokas jalkautuminen Oikein kohdennetut palvelut Pitkäjänteistä ja tavoitteellista toimintaa Yhteistyö tehostuu Toimintaa tehostaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä Oppilaitoksen asiat yhteisiä Työhyvinvointi lisääntyy Oppilaitoksen identiteetti vahvistuu Tavoitteisiin sidotut toiminnot ehkäisevät syrjäytymistä ja edistävät terveyttä sekä hyvinvointia
Terveys, hyvinvointi ja syrjäytyminen	<ul style="list-style-type: none"> Erilaiset ko. teemoihin liittyvät suositukset ja ohjelmat (esim. päihdeohjelma) OHR Opiskelijaterveydenhuolto Kouluterveyskysely Oppilaskunta 	<ul style="list-style-type: none"> Erytisosaaminen profiloituneena terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, ehkäisevän päihdetyön laatu-kriteereihin sidottuna 	<ul style="list-style-type: none"> Pitkäjänteisellä ja tavoitteellisella yhteistoimintamallilla edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistään syrjäytymistä Resurssit tehostuvat ja niitä voidaan entistä tehokkaammin kohdentaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn Toimijoiden tavoite- ja tahtotila sama

2 Projektin toteuttajatahot

Projektia koordinoivana, arvioivana ja ehkäisevän päihdetyön palveluja tuottavana tahona toimii Elämäni Sankari ry. Projektissa mukana olevat ammatilliset oppilaitokset ovat Hyria koulutus Oy (Hyria) ja Etelä-Karjalan ammattiopisto (Ekamo), sekä pilottimaisesti Helmi liiketalousopisto (Helmi) ja ravintolakoulu Perho (Perho).

2.1 Projektiryhmän jäsenet

Oppilaitosten projektille osoittamat vastuuhenkilöt ovat osittain vaihtuneet projektin edetessä. Projektiryhmän jäsenet toimintakaudella 2011–2012 ovat:

- Jarno Saarinen, Elämäni Sankari ry
projektipäällikkö
- Petri Kylmänen, Elämäni Sankari ry
projektiasiantuntija, tutkija
- Outi Salmela, Etelä-Karjalan ammattiopisto
Toimintojen koordinointi Etelä-Karjalan ammattiopistossa
- Jenni Rynänen, Etelä-Karjalan ammattiopisto
Toimintojen koordinointi Etelä-Karjalan ammattiopistossa
- Natalie Himmi, Etelä-Karjalan ammattiopisto
Toimintojen koordinointi Etelä-Karjalan ammattiopistossa
- Jukka Jännetyinen, Hyria koulutus Oy
Toimintojen koordinointi Hyria koulutus Oy:n yksiköissä

3 Projektin toiminnot vuonna 2011

Projektin etenemisen kannalta kalenterivuosi ja projektin toimintakausi kulkevat eri tahdissa, sillä projekti etenee oppilaitosten lukuvuoden mukaisesti syksystä kevääseen. Siksi toiminnot sijoittuvat eri oppilaitoksissa hieman eri vuoden aikoihin.

3.1 Hyvinvointikyselyt

Työskentelyn tietoperustana käytetään Internet-pohjaisia hyvinvointikyselyjä, joiden sisältö noudattaa THL:n kouluterveyskyselyjä, mutta se on lyhyempi, ja oppilaitokset voivat halutessaan vaikuttaa sisältöihin. Tuloksia voidaan verrata yksikköjen tai oppilaitosten välillä, sekä peilata kouluterveyskyselyn tuloksiin. Hyvinvointikyselyjen tuloksia hyödynnetään ryhmäinterventioissa, henkilökunnan tilaisuuksissa, vanhempainilloissa ja tiedotuksessa. Tuloksia käytetään myöhemmin myös terveystiedon opetuksen tukena ja alueellisen ehkäisevän päihdetyön toteutuksessa, sekä seurantaindikaattoreina jatkotyöskentelyissä.

Hyvinvointikyselyt toteutetaan yksiköittäin eri oppilaitoksissa ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille, sekä projektin edetessä myös II ja III vuosikurssin opiskelijoille siten, että syksyllä 2010 aloittaneet opiskelijat vastaavat kyselyyn joka vuosi. Näin saadaan arvokasta seurantamateriaalia niiden opiskelijoiden hyvinvointikäyttäytymisestä, jotka opiskelevat oppilaitoksissa koko projektin ajan.

Hyvinvointikyselyt toteutettiin projektiin osallistuvissa oppilaitoksissa syksyllä 2011 toista kertaa, Ekamossa ja Hyriassa sekä ensimmäisen että toisen vuosikurssin opiskelijoille. Helmi liiketalousopiston opiskelijoista vastasivat vain aloittavat ja ravintolakoulu Perhon opiskelijat eivät vastanneet lainkaan, sillä näissä oppilaitoksissa toiminnot toteutetaan kaikilta osin hieman kevyemmin.

Ekamossa kyselyyn vastasi 1216 opiskelijaa, joka koettiin joidenkin yksiköiden osalta alhaiseksi. Tästä syystä vastausaikaa jatkettiin, mutta vastaajamäärää ei saatu kasvatettua. Hyriassa kyselyyn vastasi 623 ensimmäisen vuosikurssin opiskelijaa, mutta vain 265 toiselta vuosikurssilta, joten myös Hyriassa vastausaikaa jatkettiin II vuosi-

kurssin osalta. Jatketulla vastausajalla vastaajamäärä kasvoi kuitenkin vain 18 vastauksella. Helmessä vastaajia oli 86 ensimmäiseltä vuosikurssilta.

Hyvinvointikyselyiden avulla kerätty tieto antoi kattavan kuvan opiskelijoiden päihteiden käytöstä ja tulokset olivat linjassaan kouluterveyskyselyiden keskiarvoihin, joskin oppilaitos-, yksikkö- ja alakohtaiset erot olivat merkittäviä. Positiivisia indikaattoreista esiin nostettavia olivat ainakin huomio siitä, että vaikka kannabiksen kokeilut ovat yleisesti lisääntyneet, on käyttäjien osuus opiskelijoista vain parin prosentin luokkaa. Ensimmäisen ja toisen vuosikurssin vastuksia verratessa todettiin, että alkoholin käyttö lisääntyy opiskelijoiden siirtyessä ylemmille vuosikursseille, mutta tupakoivien osuus on samansuuruinen molemmilla vuosikursseilla. Kodin, vanhempien ja ystävi-en vaikutus päihteiden käyttöä ehkäisevänä ja vähentävänä tekijänä on erittäin merkittävä, mutta myös oppilaitoksissa saatavaa tietoa arvostetaan.

3.2 Ryhmäinterventiot

Hyvinvointikyselyn oppilaitoskohtaisia tuloksia käytettiin ryhmäinterventioiden runkona, ja tuloksista myös keskusteltiin opiskelijoiden kanssa. Ryhmäinterventio on luonteeltaan tietoa lisäävä, ja se pyrkii herättelemään keskustelua päihdearvoihin ja –asenteisiin liittyen. Ryhmäinterventioiden sisällöt oli jaettu teemoihin seuraavasti:

- Opiskelijoiden oma alkoholinkäyttö
- Alkoholinkäytön vähentäminen ja muutos
- Riskikäyttäytyminen → alkoholi ja liikenne, alkoholi ja seksi
- Kannabis
- Muut huumausaineet ja sekakäyttö
- Suojaavat tekijät ja itsetunto
- Huolen puheeksiotto ja hoitoonohjaus

Ryhmäinterventiot toteutettiin ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille osana terveystiedon opetusta ja sen runkona toimi hyvinvointikyselyjen tulosten perusteella rakennettu havainnollistava diaesitys. Menetelmänä käytettiin interaktiivista äänestysjärjes-

telmää, jossa opiskelijat ilmaisevat kantansa esitettyyn kysymyksen reaaliajassa anonyymisti. Vastausjakauma heijastetaan prosentteina valkokankaalle, ja tuloksesta keskustellaan. Menetelmän avulla kerättyä tietoa hyödynnetään myös projektin arvioinnissa.

Hyriassa ryhmäinterventioita toteutettiin keväällä 10 kappaletta Hyrian viidessä yksikössä ja opiskelijoita tilaisuuksiin osallistui noin 600. Hyriassa toteutetut ryhmäinterventiot olivat toimintakauden 2010–2011 tilaisuuksia. Kauden 2011–2012 ryhmäinterventiot toteutetaan yhtä tilaisuutta lukuun ottamatta keväällä 2012. Joulukuussa 2011 toteutettu ryhmäinterventio toteutettiin Hyrian pienessä taideopiskelijoiden yksikössä, jossa kohdattiin 8 opiskelijaa.

Ekamossa ryhmäinterventiot toteutettiin keskitetysti valtakunnallisella ehkäisevän päihdetyön viikolla 45 sekä Lappeenrannan että Imatran ja Ruokolahden yksiköissä. Tilaisuuksia viikon aikana järjestettiin 13 kappaletta ja opiskelijoita niihin osallistui noin 700.

Ekamossa yhdeltä opiskelijaryhmältä saatiin myös palaute ryhmäinterventiosta. Palautteen keräsi oppilaitoksen kuraattori Jenni Ryyänen osana omia ylemmän ammattikorkeakoulun opintojaan. Palaute kerättiin toiminnallisen menetelmän avulla ja palautteen antoi 14 poikaa.

Opiskelijaryhmän mukaan päihdeinterventioista jäi päällimmäisenä mieleen valistus sukupuolitaudeista. Valistus oli ollut ajatuksia herättävä ja näytetyt kuvat sukupuolitaudeista oli saanut miettimään omaa suojautumista sukupuolitaudeilta.

Opiskelijaryhmä kuvasi, että interventioista sai laajaa tietoa kaikilta osa-alueilta päih-teisiin liittyen ja kuvasivat luentoa kattavaksi. Opiskelijoiden mukaan interventioissa kerrottiin laajasti alkoholista ja kannabiksesta ja niiden aiheuttamista vaaroista. Poiki-en mukaan tupakasta saarnattiin myös paljon ja esittäjä kertoi perusteellisesti, miten vaarallista tupakointi on.

Kehitettävissä olevia asioita vastaajien mukaan ei varsinaisesti ollut. Kuitenkin muutamaa opiskelijaa jäi mietityttämään esityksestä kuulijalle jäänyt tunne, että esitys antoi kannuksen kannabiksen laillistamiseen Suomessa. Opiskelijaryhmä suosittelee jatkossa muillekin opiskelijaryhmille päihdeinterventioluentoja.

Ravintolakoulu Perhossa tilaisuudet järjestettiin teemapäivinä. Yhteensä 8 tilaisuuteen osallistui 170 opiskelijaa. Helmi liiketalousopistossa järjestettyihin kahteen tilaisuuteen osallistui 110 opiskelijaa.

3.3 Tilaisuudet oppilaitosten henkilökunnille ja vanhemmille

Ekamon ja Hyrian henkilökunnille (kuraattorit, terveydenhoitajat, opettajat) alettiin projektin alusta alkaen toteuttaa päihteiden käytön ehkäisyyn, päihteisiin sekä huolen puheeksiottoon ja varhaiseen puuttumiseen keskittyntä prosessia, johon liittyviä tapaamisia ajateltiin olevan noin 2-4 vuodessa. Prosessit ovat kuitenkin muotoutuneet hieman toisistaan poikkeaviksi oppilaitosten tarpeiden perusteella.

Ekamossa prosessi on edennyt siten, että Lappeenrannassa ja Imatralla on edennyt kaksi sisällöltään samanlaista prosessia, joihin on osallistunut henkilöstöä kaikilta opetettavilta aloilta. Keväällä 2011 järjestettiin yksi yhteinen tilaisuus, jossa puheenvuoron käytti myös poliisin edustaja. Osallistujia oli kuten aiemmissakin tilaisuuksissa runsaasti. Syksyllä prosessin jatkuessa tapaamisiin osallistuvien määrä jäi kuitenkin sekä Lappeenrannassa että Imatralla vain muutamaan. Osallistujia kadon ajateltiin johtuvan mahdollisesti siitä, että opetus- ja muulla henkilöstöllä on todella paljon palavereja, työryhmiä, kokouksia yms. jotka kuormittavat työviikkoa. Osallistujien palautteista oli kuitenkin positiivista, sillä keskusteluille jäi enemmän sijaa.

Ekamossa syksyllä 2011 aloittaneiden opiskelijoiden vanhemmille järjestettiin oppilaitoksen toimesta yksikkökohtaiset vanhempainillat. Vanhempainilloista pyrittiin varaan puheenvuoro projektin esittelylle, mutta jostakin syystä tilaa projektille ei illoista riittänyt. Projektiryhmä pohtii uusia mahdollisuuksia vanhempien informointiin, sillä vanhempien rooli II asteen opiskelijoiden elämässä koetaan merkittäväksi.

Hyriassa ei vuonna 2011 edennyt henkilöstöjen prosessia, vaan henkilöstöille räätälöitiin tarpeisiin vastaavat tilaisuudet. Hyvinvointikyselyiden tulokset esiteltiin oppilashuoltoryhmälle, varhaista puuttumista huolen puheeksi ottoa käsiteltiin koko henkilöstön kesken henkilöstöpäivillä keväällä 2011.

Syksyllä Hyriassa kokeiltiin uuden hyvinvointikyselyn tulosten purkua uudella tavalla. Hyrian kolmessa suurimmassa yksikössä järjestettiin kussakin henkilöstöille ja opis-

kelijoiden vanhemmille avoin iltatilaisuus, jossa projektipäällikkö esitteli kyselyiden tulokset 2010–2011. Iltoihin osallistui kuitenkin yhteensä vain 12 henkilöä. Vähäisen osanoton syitä pohdittiin, ja tilaisuuksien markkinoinnin todettiin olleen riittämätöntä.

Helmessä projekti käytti hyvinvointikyselyiden tuloksiin pohjautuvan puheenvuoron perinteisessä aloittavien opiskelijoiden vanhempainillassa, jossa osallistujia oli 120.

3.4 Tapahtumat

Osana projektia ovat olleet erilaiset liikunnalliset tapahtumat, joiden tavoitteena on vahvistaa varsinkin aloittavien opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, lisätä liikunnallisuutta nuorten keskuudessa, sekä tukea opiskelijoiden päihteettömiä vapaa-ajanvieton muotoja.

Hyriassa järjestettiin projektin ensimmäinen Sankarisählyturnaus helmikuussa 2011. Turnauksessa opiskelijoita ohjeistettiin muodostamaan oman yksikkönsä sisältä joukkue, jossa pelaajina on sekä tyttöjä että poikia. Oppilaitos tarjosi joukkueille harjoittelumahdollisuuden, ja lopputurnaukseen saatiin mukaan 5 joukkuetta. Lopputurnauksessa mahdollistettiin myös muiden harrastusten esiintuominen, sillä turnauksen aikana esimerkiksi opiskelijoiden bändeillä, tanssiryhmillä tai näytelmäkerhoilla oli mahdollisuus esiintyä. Pelaajien lisäksi paikalle saatiin kuitenkin vain yleisöä.

Ekamossa edellä mainitun kaltaisten turnausten järjestäminen on jo olemassa oleva vahva perinne, jota toteuttavat oppilaitoksen liikunnan opettajat. Tästä syystä Ekamossa lähdettiin miettimään toisenlaista tapahtumaa, ja päädyttiin toteuttamaan vaihtoehtoiseen välituntitoimintaan tähtäävä JOKOTAI – välituntitoiminnan viikko.

Teemaviikko toteutettiin viikolla 18 Ekamon Lappeenrannan yksiköissä. Teemaviikon käynnisti kulttuuripäivä Lappeenrannan Urheilutalolla. Kulttuuripäivässä esiintyi bändejä, järjestettiin karaokekilpailu sekä eri toimijat esittelivät toimintaansa. Tapahtumaan osallistui reilut tuhat opiskelijaa.

JOKOTAI – viikon aikana opiskelijoille tarjottiin mahdollisuus vaihtoehtoiseen välituntitoimintaan erilaisten pöytä- ja lautapeliä muodossa. Pelit olivat esillä opiskelijoiden taukotiloissa, sekä lisäksi liikuntasali välineineen oli opiskelijoiden vapaassa käytös-

sä. Pelit olivat jatkuvasti käytössä, eli tarve tämän kaltaiselle tarjonnalle oli selkeästi nähtävillä. Liikuntasalia puolestaan käytti viikon aikana vain 8 opiskelijaa. Määrä jäi vähäiseksi todennäköisesti hiukan hankalan sijainnin vuoksi, sekä siksi etteivät opiskelijat ole tottuneet liikuntasalien vapaaseen käyttöön.

Lisäksi projekti on osallistunut sekä Hyriassa että Ekamossa erilaisiin tapahtumiin. Hyriassa syksyllä 2011 aloittaville opiskelijoille oli järjestetty liikuntapäivä, jossa projektilla oli toiminnallinen piste. Pisteellä oli toiminnallinen kilpailu, sekä mahdollisuus päihdeaiheiseen keskusteluun ja kannanottoon. Toimintaan osallistui 125 opiskelijaa.

Ekamossa projekti oli mukana kahdessa ”Hyvinvointi Virtaa” – tapahtumassa, joissa eri toimijat kertoivat hyvinvointiin liittyvistä asioista. Terveenä työelämään – projektin vastuulla oli kannabistietoisku, ja pisteellä kävi kahden päivän aikana yhteensä 640 opiskelijaa.

3.5 Tutkimus

TTE-projektissa toteutetaan seurantatutkimus, jossa tutkitaan ehkäisevän päihdetyön toteutumista vuosikellomalli-pohjalta sekä seurataan opiskelijoiden hyvinvointia vuosittaisilla kyselyillä. Tutkimuksen tuloksena annetaan suosituksia ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseksi ammatillisissa oppilaitoksissa. Suositukset perustuvat projektin käytännön kokemuksiin.

Seurantatutkimuksessa selvitetään vuosittaisilla hyvinvointikyselyillä ammatillis-tenoppilaitosten opiskelijoiden päihteiden käyttöä, päihteiden käyttöä ehkäiseviä tai vähentäviä tekijöitä, kotitaustaa/asumista, netin käyttöä, nukkumista, psyykkistä vointia ym. asioita. Lisäksi selvitetään rehtorien ja opiskelijahuollon näkemyksiä systemaattisesta ehkäisevästä päihdetyöstä. Aineisto kerätään vuosina 2009–2012.

3.6 Tupakasta irtautumisryhmä

”Terveenä työelämään” – projekti osallistui vuonna 2011 myös Hyvinkääläisten ehkäisevän päihdetyön toimijoiden järjestämään, II asteen opiskelijoille suunnatun tupakasta irrottautumisryhmän toteutukseen. Ryhmän nimi oli ”Jääkö jämat vetämättä” ja sen toteuttajina oli projektin lisäksi Hyvinkään Nuorisoasema Helppi, sekä Hyvinkään kaupungin nuorisopalvelut ja valistuspalvelut. Ryhmän suunniteltuja tapaamiskertoja oli kahdeksan ja noudattelivat käypähoitosuositusten runkoa, sisältäen teemat motivaatio, riippuvuus, suun sairaudet sekä retkahtamisriskitilanteet. Syksyllä 2011 kokoontuvaksi tarkoitettuun ryhmään ei kuitenkaan saatu riittävästi ilmoittautumisia, joten ryhmä jäi toteuttamatta. Ryhmä pyritään kuitenkin uusimaan paremmalla markkinoinnilla keväällä 2012.

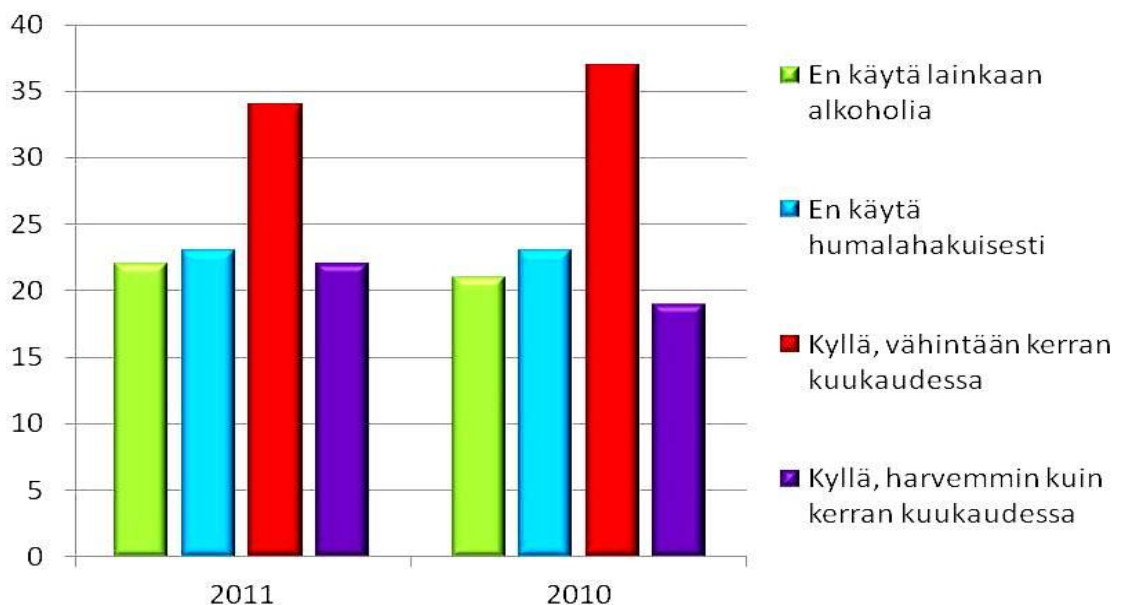
4 Projektin aikana kerätty kvantitatiivinen tieto

Määrällistä tietoa projektin kohderyhmästä (opiskelijat) saadaan sekä hyvinvointikyselyillä, että ryhmäinterventioiden aikana käytettävällä interaktiivisella äänestyslaitteistolla. Määrällistä tietoa kerätään toiminnan sisältöjen tueksi, sekä ryhmien hyvinvointikäyttäytymisen seuraamiseksi lyhyellä aikavälillä. Seuraavassa on esitelty projektin kannalta oleellisia tuloksia hyvinvointikyselyistä ja ryhmäinterventioista. Yksityiskohtaiset tulokset ovat anonymiteetin säilymiseksi vain oppilaitosten tiedossa.

Kaikista vuonna 2011 ryhmäinterventioihin osallistuneista opiskelijoista 66 % koki saaneensa tilaisuudesta uutta tietoa. Tämän luvun valossa ryhmäinterventioita voidaan pitää onnistuneina, koska ehkäisevän päihdetyön laatukriteerien mukaan tiedon lisääminen kohderyhmässä on vaikuttavuutta merkittävämpi peruste tehtävälle työlle. Myös hyvinvointikyselyiden mukaan opiskelijoiden päihteiden käyttöä ehkäisee ja vähentää selvästi oppilaitoksessa saatava tieto. Tiedon saantia koulussa tai oppilaitoksessa tärkeämmäksi nousi vain kodin ja vanhempien sekä ystävien vaikutus.

Alkoholin humalajuominen projektin oppilaitosten ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoilla näyttäytyy hieman kouluterveyskyselyiden keskiarvoja vähäisempänä. Hyvinvointikyselyyn vastanneista 22 % ei käytä lainkaan alkoholia ja 23 % ei käytä humalahakuisesti. Toisaalta 34 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä alkoholia humalahakuisesti vähintään kerran kuukaudessa. Muutos edellisvuoden ensimmäiseen vuosikurssiin verrattuna näkyy lähinnä alkoholin käytön tiheydessä.

Käytätkö alkoholia humalahakuisesti? Hyvinvointikyselyt 2010 & 2011, Ekamo, Hyria & Helmi, I vuosikurssi

Niistä I vuosikurssin vastaajista, jotka ilmoittivat käyttävänsä alkoholia humalahakuisesti, 36 % ilmoitti olleensa sukupuoliyhdyntänsä siten, että se tapahtui humalatilassa ja sitä ei olisi tapahtunut selvin päin. Heistä 58 % oli kuitenkin käyttänyt kondomia. Kaikista kyselyyn vastanneista 26 % ilmoitti olleensa, tai epäili olleensa päihtyneen kuljettajan kyydissä tai kuljettanut itse ajoneuvoa päihtyneenä viimeisen vuoden aikana. Opiskelijoista 6 % ilmoitti käyttäneensä lääkkeitä päihtyäkseen ja 9 % kokeilleensa huumausaineita. Läheisen päihteiden käytöstä oli huolissaan 16 % vastaajista. Vuoden 2010 I vuosikurssin opiskelijat vastasivat näihin kysymyksiin kahden prosenttiyksikön tarkkuudella samoin.

Vuonna 2011 aloittaneista opiskelijoista 41 % tupakoi säännöllisesti, eli tupakointi on näissäkin ammatillisissa oppilaitoksissa erittäin yleistä, kuten kouluterveystutkimuksen perusteella on pystytty toteamaan. Vertaamalla vuoden 2010 kyselyn tuloksia vuonna 2011 toisella vuosikurssilla opiskeleviin näyttäisi siltä, että tupakointi ei lisäännä opintojen edetessä, pikemminkin päinvastoin. Alkoholin humalahakuinen käyttö kuitenkin näyttää yleistyvän opiskelijoiden lähestyessä täysi-ikäisyyttä. Ensimmäisen ja toisen vuosikurssin vastaajamäärät eroavat kuitenkin toisistaan niin merkittävästi, ettei trendin muutokseen voi täysin luottaa.

5 Riskien hallinta ja projektin arviointi

Projektin suunnitteluvaiheessa keskeisimmiksi riskeiksi oli mielletty oppilaitosten sitoutuneisuus ja projektin suunnitteluun ja organisointiin käytettävät voimavarat. Projektin toteutuminen riippuu oleellisesti näistä seikoista, sillä mitään toimintaa ei ole mahdollista toteuttaa laadukkaasti ilman motivoituneita toimijoita riittävine resursseineen.

Sitoutumisen haasteet on tiedostettu alusta saakka, ja niinpä kaikkien toimijoiden yhteiselle suunnittelulle on varattu riittävästi aikaa. Projektiryhmä on myös pyritty muodostamaan siten, että tiedon kulku oppilaitosten suurissa organisaatioissa sujuisi mahdollisimman tehokkaasti. Tämä on toteutettu siten, että oppilaitokset ovat nimenneet projektiryhmään yhteyshenkilön, joka toimii linkkinä projektin työntekijöiden ja oppilaitosten välillä. Oppilaitosten nimeämät yhteyshenkilöt ovat kuitenkin osittain vaihtuneet projektin edetessä. Vaihtuvuus on tapahtunut luonnollisista syistä, mutta se on aiheuttanut ylimääräistä projektiin perehdyttämistä oppilaitosten henkilöstössä.

Tiedonkulun ja sitoutumisen oppilaitos- ja yksikkökohtaiset eroavaisuudet ovat aiheuttaneet jonkin verran ongelmia projektille. Eri oppilaitoksissa ja eri yksiköissä henkilöstöt innostuvat ja kiinnostuvat selkeästi projektin eri osa-alueista. Opiskelijoiden parissa toteutetut ryhmäinterventiot ovat olleet selvästi projektin terävin kärki, mutta henkilöstöjen valmennukset, vanhempainillat sekä tapahtumat ovat keränneet osallistujia erittäin vaihtelevasti. Suunnittelussa on kuitenkin lähdetty liikkeelle oppilaitosten toiveista ja projekti on ollut kykenevä nopeisiin muutoksiin ja tarvittavaan joustoon. Tällä tavoin projekti on pystynyt vastaamaan oppilaitoskohtaiseen tarpeeseen, ja toiminnot on voitu räätälöidä ja priorisoida kunkin yksikön tarpeita vastaaviksi.

Projektin toimintamalli muodostaakin eräänlaisen moduulikonaisuuden, jossa opiskelijoille suunnatun päihdevalistuksen ja päihdearvokeskustelujen, eli ryhmäinterventtioiden ympärille on mahdollista rakentaa oppilaitoksen halukkuuden ja resurssien mukainen kokonaisuus.

Projektin toimijoiden määrä on pyritty pitämään sellaisena, ettei moniammatillisen verkoston pyörittämiseen kulu työntekijöiltä liian paljon aikaa projektin varsinaisiin päämääriin nähden. Suunniteltua laajentamista on toteutettu maltillisesti pilottien

muodossa, ja tehokkaalla seurannalla sekä ohjauksella on tehty myös rajauksia laajennuksiin liittyen.

”Terveenä työelämään” – projektissa laatu on varmistettu peilaamalla suunnittelu ja toiminnot ehkäisevän päihdetyön laatukriteereihin, joiden mukaan ihmisillä on oikeus asialliseen, ajantasaiseen ja monipuoliseen tietoon päihteistä. Ryhmäinterventioissa opiskelijoiden päihdetietämystä pyritään lisäämään keskustelemalla dialogisesti opiskelijaryhmien kanssa erilaiset mielipiteet sallivasti ja rationaalista argumentointia kunnioittavasti, sekä opiskelijoiden ikä huomioiden. Opiskelijat haastetaan asenne- ja arvokeskusteluun, jossa pohditaan muun muassa omaa alkoholinkäyttöä ja alkoholiin liittyvää riskikäyttäytymistä. Keskusteluihin sisällytetään myös huolen puheeksiotto ja hoitonoitus. Vastaavasti oppilaitosten henkilökunnille viedään projektin erityisosaaminen ja ammattitaito päihdeasioissa, jota kautta vahvistetaan ja kehitetään päihdeohjelmia sekä varhaisen puuttumisen malleja, joissa tulee huomioiduksi ehkäisevä näkökulma.

Toimintoja arvioidaan sekä tilaisuuskohtaisesti, että suurempina kokonaisuuksina projektiryhmän toimesta jatkuvasti. Keskusteluista saadaan kokemuseräistä tietoa jonka perusteella arvioidaan projektin vaikutuksia. Päihteiden käytön ja päihdeasenteiden muutoksien mittaaminen on hankalaa, joten toimijoiden keskinäinen tuntuma projektin toimivuudesta on tärkeä arvioinnin näkökulma. Projektiryhmän arvioinnissa hyödynnetään swot- ja muh-analyyssejä, ja koska tavoitteet on määritelty selkeästi ja riittävän yksinkertaisesti, niiden toteutumista voidaan arvioida kvalitatiivisesti.

Tavoitteiden toteutumisesta on saatu näyttöä projektin ensimmäisenä vuonna, sillä ammatilliseen oppilaitokseen integroitu ehkäisevän päihdetyön toimintamalli on herättänyt kiinnostusta ja perusrakenteellaan se on osoittanut toimivuutensa. Opiskelijoiden päihteiden käyttöä ei voida suoranaisesti ehkäistä ja vähentää yksittäisillä interventioilla, mutta tiedon saaminen oppilaitoksessa on merkittävä tekijä sekä ehkäisevän päihdetyön laatukriteerien että projektin tietojenkeruumenetelmien perusteella. Projekti on myös pystynyt osallistumaan päihdeohjelmien jalkautukseen ja kehittämiseen ja lisäämään sitä kautta valmiuksia varhaisessa puuttumisessa sekä avun / tuen piiriin hakeutumisessa.

Terveenä työelämään

Etelä-Karjalan ammattiopistossa herätellään nuoria ja heidän vanhempiaan vastuullisuuteen päihdeasioissa.

4 5 prosenttia Etelä-Karjalan ammattiopiston opiskelijoista kertoo juovansa itsensä humalaan useammin kuin keran kuukaudessa. Yhtä moni tupakoi päivittäin. 20 prosenttia ilmoittaa kokeilleensa huumeita.

Etelä-Karjala ei ole mitenkään poikkeuksellinen vaan samanlaisia lukuja saadaan eri puolilta Suomea toisen asteen oppilaitoksista. Tupakka, alkoholi ja huumeet kiinnostavat ammatin opiskelijoita reilusti enemmän kuin lukiolaisia.

”Jotain tarttis tehdä”, mietti raittiustoimenjohtaja **Leena Miettinen** ja otti yhteyttä Etelä-Karjalan ammattiopiston rehtoriin **Hannu Varhoon**. Varho innostui ajatuksesta etsiä uusia keinoja vaikuttamaan nuoriin, ja yhteistyö polkaistiin käyntiin.

Toimintaa alettiin toteuttaa yhdessä Elämäni Sankari ry:n kanssa, jolla oli jo toimiva ehkäisevän päihdetyön malli yläkouluissa. Nimeksi tuli Terveenä työelämään ja se pyrkii vastaamaan ehkäisevän päihdetyön tarpeeseen ammatillisissa oppilaitoksissa. Toimintaan kuuluu muun muassa hyvinvointikyselyjä, ryhmäinterventioita, liikuntatapahtumia ja henkilökunnan koulutustilaisuuksia.

– Toki päihdeasiat tulevat esille myös terveystiedon tunneilla. Toivomme kuitenkin, että valistus menisi tehokkaammin perille, kun tieto tulee ulkopuoliselta toimijalta, Varho huomauttaa.

”Ei valistus yksin tepsi. Tärkeä on myös vanhempien rooli ja heidän antamansa esimerkki.”

Hannu Varho, rehtori, EKAMO

Elämäni Sankari ry:n projektipäällikkö **Jarno Saarinen** miettii, että ammattiopisto on melko haasteellinen paikka tehdä ehkäisevää päihdetyötä.

– Nuo kouluterveyskyselyn lukemat ovat hälyttäviä. Lisäksi on hyvä muistaa, että noin puolet ammattiopiston opiskelijoista on vielä alaikäisiä, vaikka heillä yläkoulun käyneinä on monesti se asenne, että olemme jo täysi-ikäisiä.

Saarinen huomauttaa, että asia saattaa hämärtää vanhemmiltakin. Nuorta pidetään varttuneena, koska hän opiskelee ammatin. Se näkyy myös vanhempainiloissa, joihin ei ole kovin suurta ryntäystä.

– Vanhemmat eivät voi kuitenkaan jättää 16–17-vuotiasta nuorta vielä oman onnensa nojaan. Myös nuoret peräivät vanhempien vastuuta. Kun opiskelijoita on kysytty, mikä auttaa hyvinvointiin, nousevat he vanhempien esimerkin kärkeen.

Rehtori Hannu Varho korostaa hänen vanhempien vastuuta.

– Ei valistus yksin tepsi. Tärkeä on myös vanhempien rooli ja heidän antamansa esimerkki.

Kaikkista tärkein nuorelle lienee kuitenkin kaveriporukka. Tämän vahvistavat vaatetusalan artesaaneiksi opiskelevat 17–19-vuotiaat **Lucia, Alexandra** ja **Barbara**.

– Jotkut saavat idean, että lähdetään juomaan ja loput sanovat, että joo! Sitten

Artesaaneiksi opiskelevat Alexandra (vas.), Barbara ja Lucia osallistuivat syksyllä ammattikoululaisille suunnattuun Hyvinvointi virtaa -tapahtumaan.

EHKÄISEVÄÄ PÄIHDETYÖTÄ NUORTEN PARISSA

- Eksoten raittiustoimisto tekee monenlaista ehkäisevää päihdetyötä nuorten parissa eri järjestöjen kanssa yhteistyössä.
- Elämäni Sankari ry:n kanssa: Valitsen itse – kohdennettua ehkäisevää päihdetyötä yläkouluilla. Terveenä työelämään – kohdennettua ehkäisevää päihdetyötä toisen asteen oppilaitoksissa.
- Terveys ry:n kanssa: Selvä peli liikenteessä, mopokurssit sekä tupakkatunnit 5–6-luokkalaisille.
- Useiden eri järjestöjen kanssa: Hyvinvointi virtaa – päihde-, liikenne- ja seksuaalitetoutta ammattiopiston 1. vuoden opiskelijoille.

pannaan rahat yhteen ja joku täysi-ikäinen käy hakemassa.

Tytöt kertovat, että 15–16-vuotiaana viiniä, siideriä ja väkeviä kului enemmänkin, mutta nyt juominen ei enää kiinnosta niin paljon.

– Jossakin vaiheessa tuli vain stoppi. Se ei ollut enää kivaa. Kroppakaan ei tykän-

nyt ja rahaa kului. Nyt vietän paljon aikaa poikaystäväni ja hänen perheensä kanssa. Teemme ruokaa, käymme keilaamassa ja leffassa, Lucia kertoo.

Tytöt löytävät alkoholista edelleen myös hyviä puolia.

– Alkoholi kuuluu juhliin. Se poistaa stressiä ja tekee iloiseksi, Barbara sanoo.

SANKARISÄHLYTURNAUS

Osana "Terveenä työelämään" -projektia

10.2.2011

ELÄMÄNI SANKARI
www.sankarit.net

HYRIAN OPISKELIJOILLE,
KARANKADUN LIIKUNTASALISSA

www.terveenatyoelamaan.fi/sankarisahly

- Kasatkaa joukkue oman alanne opiskelijoista tyrrassa
- Ilmoittautokaa osoitteessa www.terveenatyoelamaan.fi/sankarisahly
- Treenatkaa, oppilaitos tarjoaa salivuorot
- Osallistokaa lopputurnaukseen ja voittokaa huippupalkintoja!

Ilmoittautuminen, säännöt ja lisäinfot
www.terveenatyoelamaan.fi/sankarisahly
jarno.saarni@sanarit.net puh. 040 596 8615

 Hyria

JOKO TAI

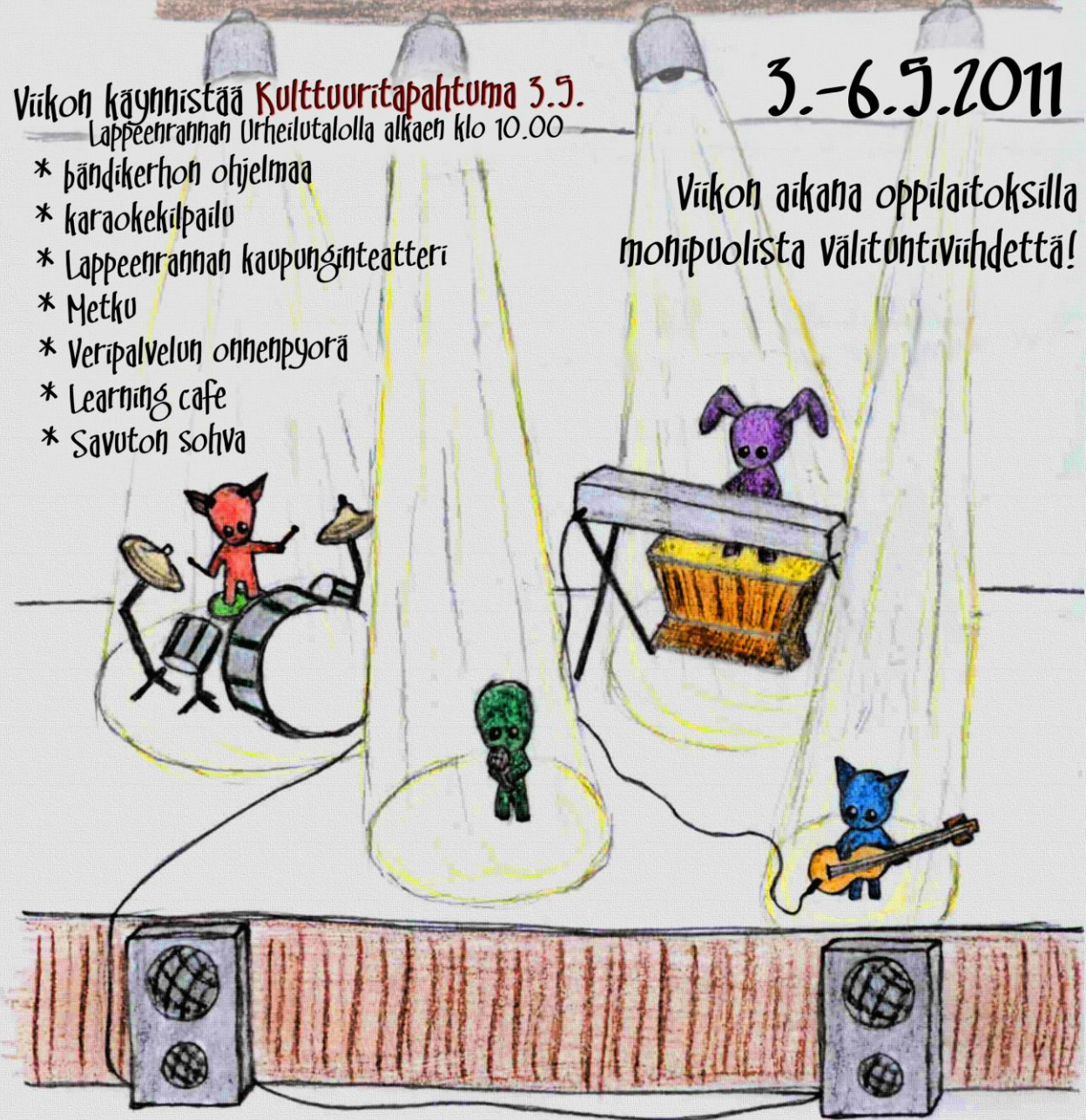
VÄLITUNTITOIMINNAN VIIKKO

Viikon käynnistää **Kulttuuritapahtuma 3.5.**
Lappeenrannan Urheilutalolla alkaen klo 10.00

3.-6.5.2011

- * bändikerhon ohjelmaa
- * karaokekilpailu
- * Lappeenrannan kaupunginteatteri
- * Metku
- * Veripalvelun onnenpyörä
- * Learning cafe
- * Savuton sohva

Viikon aikana oppilaitoksilla
monipuolista välituntiviihettä!

Etelä-Karjalan
ammattiopisto

Osa
"Terveenä työelämään"
-projekti

